

se vrnile, s svojim znanjem, izkušnjami in prihranki doma naredile veliko dobrega. Avtorica tudi navaja, kakšna dela so aleksandrinke opravljale v Egiptu, kjer so večinoma živele pri družinah, in da je bilo med njimi manj dojlj – v nasprotju s sicer najbolj razširjeno podobo aleksandrink, žalujočih za svojimi otroki – in precej več varuš, ki so jih njihovi gojenci večinoma ohranili v lepem spominu. Nekatere s poklici, na primer šivilje, pa so bile praviloma bolj samostojne. V pogovorih z aleksandrinkami in njihovimi otroki, še priznava, jo je najbolj prevzelo spoznanje,

kako bogato znanje z različnih področij so si pridobile med bivanjem v Egiptu. Govorile so po več jezikov, komunicirale so v francoščini, angleščini, nekoliko tudi v arabščini in grščini ter seveda v italijanščini. (...) Osvojile so viš-

je higienske standarde, kot so jih poznale doma. Bile so se sposobne prilagajati klimi, hrani, obleki, ritmu dela itd. (str. 63).

Ob teh ugotovitvah pa Daša Koprivec tudi opozarja, da so bili na račun svojih žena, sester in mater, ki so odšle zdoma, na neki način stigmatizirani moški pripadniki njihovih družin in otroci, ki so ostali doma. In da sta poleg vpliva katoliške duhovščine, ki je odkrito, tudi z neresničnim prikazovanjem razmer v muslimanskem svetu, obsojala odhajanje žena in deklet v Egipt, prav svojevrstna solidarnost oziroma usmiljenje do zapuščenih otrok in mož največ prispevala k dolgotrajnemu procesu brisanja spomina, kot avtorica imenuje molčanje o aleksandrinkah, ki je šele v novejšem času začel dobivati tudi zrcalno podobo.

Vse že znane in predvsem mnoge doslej neznanne, tudi presenetljive navedbe v knji-

gi potrjujejo zbrane pripovedi otrok, vnukov in pravnukov pokojnih aleksandrink, rojenih bodisi na Goriškem in Tržaškem še v času Avstro-Ogrske ali Italije bodisi v Egiptu in pozneje, zlasti po sueški krizi, razseljenih tudi v Avstralijo, Kanado in druge dežele. Daša Koprivec je znala mnoge poiskati ter njihove spomine – še živ odmev obravnavanega migracijskega procesa v sodobnosti – z dokumentarnimi fotografijami iz družinskih in drugih arhivov povezati v zgovorno knjižno pričevanje. Z njim je ustvarila doslej najtemeljitejšo študijo o dekletih in ženah, materah in hčerah, sestrah in tetah iz Goriške in s Krasa, ki so »vzele usodo v svoje roke« in živele toliko različnih osebnih zgodb, da je pod skupni imenovalec mogoče zajeti le nekaj osnovnih prostorskih in časovnih koordinat. Vse drugo je bilo enkratno in neponovljivo. In ostaja izziv za nadaljnja raziskovanja.

LJUDMILA MISSONOVA: Leksika uil'ta kak istoriko-etnografičeskij istočnik; Rossijskaja akademija nauk, Institut etnologii i antropologii im. N. N. Mikluho-Maklaja, Nauka, Moskva 2013, 334 str.



Med številčno najmanjše narode sveta vsekakor spadajo narodi ruskega Severa, kot pravijo kakim 25 narodom Sibirije in Daljnega vzhoda (Torkar 1982: 125–130; 1983: 45–54). Leta 1975 je v sovjetsko-japonski

koprodukciji nastal izjemno odmeven film Dersu Uzala japonskega režiserja Akira Kurosawe, ki je Zahodu morda najbolj prepričljivo dotlej predstavil svet in miselnost staroselskega daljnovzhodnega (udegejskega) lovca iz usurijske tajge na začetku 20. stol. Literarna predloga filma (1923) je bilo delo ruskega etnografa in pisatelja Vladimirja Arsenjeva (1872–1930), izšla je tudi v slovenskem prevodu (1956).

Uilta je samopoimenovanje staroselskega naroda z daljnovzhodnega otoka Sahalina. Do pred nedavnim se je zanj uporabljal etnonim *Oroki*. Ob popisu leta 2010 so šteli 295 oseb, od tega jih je le 17 v različni meri še obvladalo materni jezik. Preostali govorijo le ruščino. Večina *Uiltcev* živi v Nogliški (Nogliki) občini (rajonu) v severnem delu in Poronajski občini v južnem delu Sahalinske pokrajine.

Uiltci so bili pokristjanjeni v letih 1879–1916. Prejeli so pravoslavna ruska imena. Južni Sahalin je bil v letih 1905 do 1945 v sestavi Japonske. *Uiltski jezik* spada v tunguško-mandžursko jezikovno družino.

Ima dve narečji, severno in južno. Po letu 1945 se je okrog 30 ljudi južnega narečja preselilo na otok Hokkaido. Od njih se je japonski jezikoslovec Jiro (Dziro) Ikegami (1920–2011), profesor Hokkaidске univerze, naučil uiltskega jezika.

Do začetka 21. stol. *Uiltci* niso imeli svojega knjižnega jezika. Projekt uiltskega knjižnega jezika je na podlagi cirilice izdelal prof. Jiro Ikegami. Pripravil ga je v tesnem stiku z nosilci uiltskega jezika, Eleno Bibikovo, Irino Fedjajevo, Ljubov Kitazimo in Minato Sirjuko. Osnutek pisave so leta 1993 obravnavali v Inštitutu za lingvistične raziskave RAN v Sankt-Peterburgu in Inštitutu za jezikoslovje RAN v Moskvi. Leta 2008 je v Južno-Sahalinsku izšel abecednik *Uiltadairisu* ('Spregovorimo uiltsko') pod znanstvenim vodstvom Jira Ikegami-ja, obsega pa 108 strani. Knjiga, ki jo tu predstavljamo, je zgodovinsko-etnografski rusko-uiltski slovar s 7.500 iztočnicami in pomeni logično dopolnitev abecednika. Napisala jo je etnologinja Ljudmila Missonova, vsebuje pa leksiko kulturne dediščine

* Silvo Torkar, dr. znanosti s področja jezikoslovja, mag. znanosti s področja slovenskega imenoslovja, prof. ruščine in sociologije, znanstveni sodelavec, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 4, E-naslov: silvo.torkar@zrc-sazu.si

in zglede njene uporabe v uiltski folklori, kar naj bi pripomoglo k ohranitvi jezika in ustne ljudske ustvarjalnosti maloštevilnega staroselskega naroda na Sahalinu.

Kot v spremni besedi h knjigi pravi akademik Sergej Aleksandrovič Arutjunov, je jezik narodova duša. Ena sama knjiga ne bo rešila naroda pred izginotjem, dodaja akademik, lahko pa mu pomaga, da se zave lastne vrednosti, dojame in oceni dejanski obseg svoje dediščine, ga mobilizira za nove napore za njeno ohranitev.

Leta 2007 je sahalinska pokrajinska дума sprejela zakon Sahalinske pokrajine O jezikih maloštevilnih staroselskih narodov Severa, ki živijo na ozemlju Sahalinske pokrajine. V njem piše, da imajo osebe, ki pripadajo štirim staroselskim narodom Severa – Nivhom, Orokom (Uiltcem), Evenkom in Nanajcem – in živijo na ozemlju Sahalinske pokrajine, pravico do svobodne izbire jezika sporazumevanja, vzgoje, pouka in ustvarjanja in tudi pravico do učenja maternih jezikov. V popisu prebivalstva Ruske Federacije leta 2010 so na Sahalinu naštel 498.000 prebivalcev, med njimi 2.290 Nivhov (materinščino jih obvlada le 121), 259 Uiltcev (17), 209 Evenkov (18), 148 Nanajcev (12).

Zgodovinsko-etnografska zbirka uiltskega besedja (str. 101–329) je v knjigi prikazana tematsko (Človek, anatomija; Človekovo stanje, bolezni; Družina; Sorodstvene kategorije; Rodovni in etnični izrazi itd.), znotraj tematskih sklopov pa abecedno. Besedje je podano v obliki rusko-uiltskega slovarja. Pri tem je bilo uporabljeno besedje različnih poprej izdanih slovarjev ruskih in japonskih jezikoslovcev, kot so: *Primerjalni slovar tunguško-mandžurskih jezikov*, *Oroško-ruski slovar*, *Uiltsko-japonski slovar* in pa *Slovar uiltskega jezika na Sahalinu*. Temeljni vir v slovarju objavljene uiltske leksike je bil *Primerjalni slovar tunguško-mandžurskih jezikov*. Pritegnjena so bila še folklorna besedila, ki jih je zbral Jiro Ikegami, iz uiltskega jezika v ruščino pa prevedla uiltska učiteljica Elena A. Bibikova. Izšla so v knjigi *Skazanja i legendy naroda uil'ta* (Ikegami 2007). Uporabljeno je bilo tudi avtoričino gradivo s terenskih odprav iz let od 1990 do 2011.

Poseben razdelek knjige (str. 58–100) zajema besedje, povezano z vodnimi imeni Sahalina in njihovim izvorom, kot ga raz-

lagajo domačini. Priloženi so tudi zemljevidi. V knjigi (str. 34–49) so posebej prikazane besede uiltskega jezika, ki obstajajo samo v tem jeziku, ne pa v drugih tunguško-mandžurskih jezikih: mandžurskem, nanajskem, negidalskem, oročenskem (Oroči), solonskem, udegejskem, ulškem (Ulči), čurženskem, evenkovskem (Evenki) in evenskem. Avtorica je s pomočjo Slovanskega raziskovalnega centra Univerze Hokkaido s pridom uporabila gradivo, zbrano v knjižnicah in muzejih Japonske: v Zgodovinskem muzeju otoka Hokkaido v Saporu, Hokkaidskem Muzeju Severnih narodov in Muzeju staroselskih narodov v Abaširiju, Zgodovinskem muzeju Itabaši v Tokiu, Skladu za raziskave in razvoj ajnske kulture v Saporu idr. Pri realizaciji projekta Leksika Uiltcev je sodeloval Inštitut za etnologijo in antropologijo RAN (Ruske akademije znanosti), založniški center Nauka RAN v okviru korporativnega socialnega programa družbe Sakhalin Energy Investment Company LTD »Načrt pomoči razvoju maloštevilnih staroselskih narodov Severa v Sahalinski pokrajini«. Knjiga je opremljena s privlačnimi likovnimi prilogami – barvnimi fotografijami in reprodukcijami starih upodobitev iz tradicionalnega življenja Uiltcev.

Na Hokkaidski univerzi je nastala cela znanstvena šola za raziskavo uiltskega jezika in folklore. Uiltski jezik je najbližji sorodnik ulškega in nanajškega, uiltski predniki pa so imeli tesne stike s Evenki. Uiltske besede je prvi zapisal sredi 19. stol. japonski učenjak Takeširo Macuura, za njim pa je v začetku 20. stol. poljski etnograf Bronisław Piłsudski zapisal okoli dva tisoč besed in besedila v uiltskem jeziku. Med letoma 1905 in 1945 so japonski znanstveniki raziskovali južno narečje uiltskega jezika. Po vojni je poleg Jira Ikegamija uiltski jezik raziskoval Toširo Cumagari, ki objavlja razprave o slovnici uiltskega jezika. Med raziskovalci nedvomno izstopa Jiro Ikegami. Kot lingvist je nad 40 let raziskoval tako jezik kot folkloro Uiltcev. Besedila sta mu pripovedovali dve ženski, Napka in Kajo, rojeni okoli leta 1910 na jugu Sahalina, ki sta se preselili na Hokkaido leta 1947. Ikegami je ta besedila zbiral pretežno med letoma 1955 in 1956, delno že prej. Zapise je delal v latinici in jih prevedel v japonščino. Objave uiltske

folklore je Ikegami po leta 1990 prinašal na Sahalin in jih podarjal Uiltcem. Naposled je konec 20. stol. prišlo do vrnitve folklore v družbo Uiltcev s Hokkaida na Sahalin. Te publikacije so se hitro razširile med Uiltci in izzvale veliko zanimanje, vendar jih številni niso mogli prebrati, ker niso znali jezika. Hkrati so sicer obstajali poskusi uvajanja uiltskega jezika v vrtce in šole v mestu Poronajsk in vasi Val. Tri domačinke, od tega dve z višjo jezikovno-pedagoško izobrazbo, ki so od otroštva znale uiltski jezik, so učile ta jezik otroke v šoli med poukom uporabne umetnosti in nacionalnega plesa. Imele pa so težave, ker standardnega knjižnega jezika oz. pisave ni bilo. Od leta 2008 seveda uporabljajo uiltski abecednik.

V začetku devetdesetih let 20. stol. je uiltsčino obvladala samo še peščica ljudi (Vahatin 2001: 304–307). Danes se dogaja očitna izguba komunikativne funkcije jezika, kar pa ne pomeni izgube jezika nasploh. V prvi plan prihaja funkcija vzdrževanja etnične identitete uiltske skupnosti. Z nastankom književnosti se v določenih položajih prebujata tudi ustni uiltski jezik. Knjiga Ljudmille Missonove, ki je izšla v 500 primerkih, na mikaven način približuje jezikovno in duhovno dediščino novim rodovom Uiltcev, ki so se spet zavedli svojih korenin in začutili v njih svojo dragoceno enkratnost. Knjiga je poklon ruske akademske znanosti maloštevilnemu narodu, ki ga kljub velikim besedam o nacionalnih in jezikovnih pravicah ruska državna politika ni niti znala niti hotela zavarovati pred neusmiljeno asimilacijo.

Viri in literatura

ARSENJEV, Vladimir K.: *V sibirski tajgi*. Ljubljana: Slovenski knjižni zavod, 1956 (prev. Jože Zupančič).

IKEGAMI, Jiro: *Сказания и легенды народа уйльта*. Собрано Дз. Икегами; пер. Е.Е.Бибиковой; под ред. Т. Цумагари. Sapporo: Faculty of Letters, Hokkaido University, 2007 (Исследования по тунгусоведению; 38).

TORKAR, Silvo: O malih narodih sovjetskega Severa. *Glasnik SED* 22/4, 1982, 125–130.

TORKAR, Silvo: Poskus kratkega orisa književnosti malih narodov sovjetskega Severa. *Primerjalna književnost* 6/2, 1983, 45–54.

VAHTIN, N. B.: *Языки народов Сибири в XX веке: Очерки языкового сдвига*. Санкт-Петербург: Дмитрий Буланин, 2001.